

DE SINT-JORISGILDE TE GERAARDSBERGEN ONDER INVLOED VAN DE VRIJMETSELAARSLOGE LA DISCRÈTE IMPÉRIALE TE AALST (1764-1786)

DEEL 3 : GESCHIEDENIS VAN LA DISCRÈTE IMPÉRIALE

Christ VAN CAUWENBERGE

Eén van de meest frappante belevenissen in de zittingen van de loge is telkens weer het ritueel van de inwijding van profaan tot leerling. De kandidaat-vrijmetselaar wordt vol verwachting maar met een bang hartje door de broeder terrible geblinddoekt en binnengeleid in de tempel tot voor de Achtbare Meester, zittend op zijn troon en omcirkeld door de broeders, allen getooid met hun witte handschoenen en lederen schootsvel, strak gespannen als trommels. Het inferno breekt los...

De inwijding in de tweede graad van gezelschap lijkt af te stevenen op een bloedige ontknoping ...

Ook de derde en de vierde graad (meester en uitverkoren meester) komen aan bod. De vijfde graad is die van Schots meester en de felbegeerde hoogste graad, die van rozenkruizer, wordt door de Provinciale Grootmeester markies de Gages als machtsinstrument gebruikt om de leiders van de loges aan zich te binden.

Opmerkelijk zijn de talrijke maçonnieke contacten met loges in het buitenland, ontstaan door toedoen van de broeders handelaars, contacten die zich in een mum van tijd uitstrekken over heel Frankrijk en het Middellandse Zeegebied.

De inwijding van de profaan¹

Het inwijdingsritueel van de loge te Aalst dateert van bij de stichting van de werkplaats te Aalst (1764-1766)². De broeder *terrible* (ceremoniemeester) speelt bij de inwijding een belangrijke rol. In de donkere kamer ontdoet hij de kandidaat van metalen, wapens en hoed. Op vraag van de Voorzittend Meester haalt hij de profaan uit de donkere kamer, spreekt hem toe en begeleidt hem naar de tempel. Daar klopt hij aan. De profaan verschijnt in de tempel zonder metalen, zonder (boven)kledij en hoed. Hij draagt een blinddoek die zijn ogen bedekt, zijn linkerarm bevindt zich buiten zijn hemd, zijn rechterknie is onbedekt, zijn schoenen steken in pantoffels en met zijn hand houdt hij het lemmet van een zwaard vast.

Nadat naam, leeftijd, beroep, religie en geboorteplaats is medegedeeld aan de aanwezige logeleden duwt broeder *terrible* de profaan de tempel binnen met de woorden "Ik laat hem aan u over" waarop de tweede opzie-

ner overneemt en de profaan tussen de twee kolommen plaatst. Op het ogenblik dat de poort open gaat stijgt het lawaai tot een donderend geluid dat plots stopt nadat de tweede opziener de punt van zijn zwaard tegen het hart van de kandidaat zet en de kandidaat verplicht het zwaard met duim en wijsvinger vast te houden. Daarop houden de logeleden de handen omhoog en slaan drie keer op hun schootsvel.

Broeder tweede opziener klopt op de moker van broeder eerste opziener die antwoordt met een wederklop en de Achtbare Meester klopt op het altaar. Daarop verklaart broeder tweede opziener aan broeder eerste opziener: "De profaan is binnengeleid". Deze laatste geeft de boodschap door aan de Achtbare Meester. De A.M. vraagt dan: "Hoe, mijn broeders, durven jullie een profaan in deze heilige plaatsen binnenleiden? Wie verzekert er me dat hij uit ijver en niet uit nieuwsgierigheid zich wil laten inwijden in onze mysteriën?".

De peter van de profaan verzekert de Voorzittend Meester dat hij borg

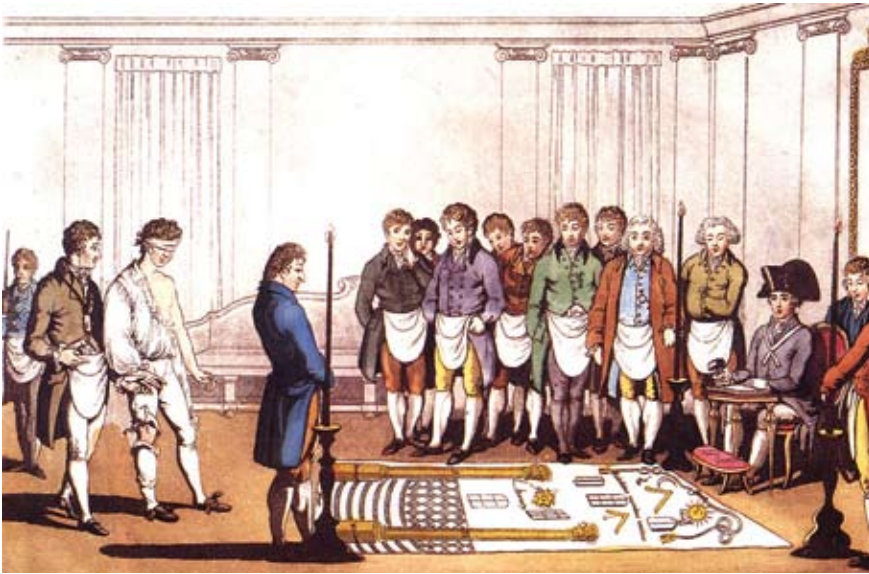
staat voor de zuiverheid van de gevoelens van de kandidaat en dat de profaan niet uit nieuwsgierigheid aanklopt.

De Voorzittend Meester richt zich tot de profaan: "Wat is het doel van uw vraag om te willen aansluiten? Welk voordeel kan u bieden? Kent u de leden met wie u zich wil verbinden? Ik ben er van overtuigd dat u hier gekomen bent zonder de gevaren te overwegen die u hier bedreigen. Mogelijks wilt u bij het buitengaan bij uw vrienden ons verraden en onze geheimen vertellen, geheimen die we reeds zolang met zorg hebben verborgen gehouden. In dat geval mijnheer, beef want ik sta niet meer voor u in. Is het dat wat u hierheen leidde? Ik zie u verbleken, er is nog tijd om u te bedenken vooraleer het te laat is". Na het antwoord van de profaan starten drie reizen onder groot gedruis. Na iedere reis wordt de profaan door de Achtbare Meester streng toegesproken of hij verder wil gaan in zijn opzet.

Na de eerste reis: "Wel mijnheer, volhardt u in uw gevoelens? Maar indien we omgang hadden met de duivel ... in-

1. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 112.

2. CVC - Omwille van het belang van dit ritueel wordt de beschrijving door de auteur integraal overgenomen. HVI gebruikt hierbij de *verleden tijd*. Voor de toenemende spanning, die leidt naar een climax, heb ik het verhaal in de *tegenwoordige tijd* omgezet.

De inwijding van de profaan (Bron Wikipedia)

dien één van onze vijanden moet worden vernietigd en u uw laatste druppel bloed moet geven voor de degenen waarmee u zich wil verbinden, wat zou u doen? Geloof me mijnheer, denk rijpelijk na over wat ik u zeg. U gaat zich toch niet verbinden met mensen die je in het ongeluk kunnen storten. Gaat u geen bittere wroeging hebben om verbonden te zijn met dergelijke vereniging?

Denk eraan mijnheer, u hebt niet enkel te maken met stadsgenoten maar met mensen van heel de wereld. Ik waarschuw u vooraf, u moet me achteraf geen verwijten maken en u kan niet zeggen dat we u hebben verleid. De werken die u presteerde zijn slechts een staal van degenen die u nog te wachten staan. Indien u nog voldoende kracht hebt om verder te gaan...".

Na de tweede reis: "Wel mijnheer begint u niet te twijfelen, beseft u niet dat u stapt als een blinde die tegen een muur zal lopen? Neem uw voorzorgen, het is tijd om te beslissen want de tijd nadert dat u uw beslissing niet meer kunt herroepen. Maar zeg me indien er iets is tegen een eerlijke man, wat zou u doen?".

Na de derde reis wordt de profaan opnieuw gevraagd of hij wil doorgaan. Hij kan nog altijd stoppen. Dan begint een grap en vraagt de Voorzittend Meester aan de eerste opziener

of het ijzer heet is. Daarop richt hij zich tot de profaan met de volgende woorden: "Iedere goede vrijmetselaar moet gebrandmerkt worden met het zegel van Salomon. Op welk deel van het lichaam wenst u dat wij het teken aanbrengen? Gewoonlijk brengen we het merk aan op de schouder". Intussen wordt zijn schouder verwarmd met vuur. Na het antwoord van de profaan brengt men een brokje ijs aan op het verwarmde deel van de schouder waarmee men nadien over de schouder wrijft.

De kandidaat legt daarop voor de troon (van Waarheid en Rechtovaardigheid) van de Voorzittend Meester de gebruikelijke eed af in volgende houding: de rechterknie onbedekt tegen de grond, de linkerhand drukt een passer tegen de hartzone.

In de eed die daarop volgt belooft de profaan het geheim te bewaren en indien hij deze belofte niet houdt zou hij zijn eer verliezen, de keel worden overgesneden en zijn naam zou vervloekt worden door alle eerlijke mensen.

De eedformule luidt als volgt:

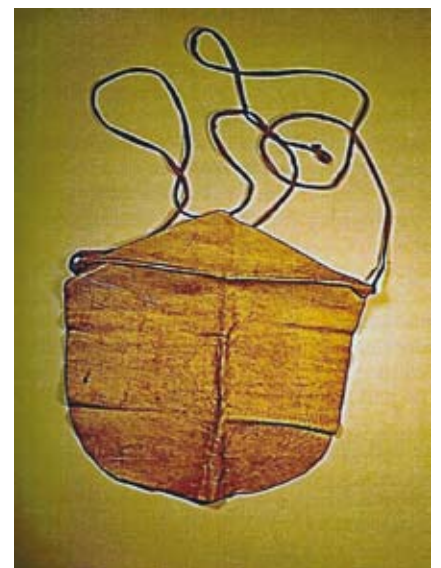
Moi ... etc., de ma propre et libre volonté, je promets et m'engage foi d'honnête homme et parole d'honneur de garder le secret des

maçons et de la maçonnerie vis à vis des profanes, et je consens devant cette respectable compagnie en cas d'infraction de ma part d'être déshonoré, d'avoir la gorge coupé et que ma mémoire soit en exécration à tous les honnêtes gens.

De Voorzittend Meester laat hem opstaan en opnieuw spreekt hij de kandidaat toe: "Mijnheer, wij lezen in het diepste van het hart. Antwoord, is uw verbintenis met ons oprecht? Is het de nieuwsgierigheid of de ijver die u leidt om u te laten inwijden als vrijmetselaar? (de kandidaat antwoordt "de ijver") waarop de Voorzittend Meester zegt "Gooi hem buiten de tempel, hij verplicht er ons toe".

Het schootsvel van de Aalsterse Achtbare Meester (bewaarplaats onbekend)

Witte schort van een lid van La Discrète Impériale (Archief La Discrète Impériale nr. 220)

ANSELMUS FRANCISCUS BARAT

Priester (1765), kanunnik, kapelaan en leermeester van Louis Benoit en Charles François de Cassina op het kasteel van de baron van Boelare, vrijmetselaar en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen.

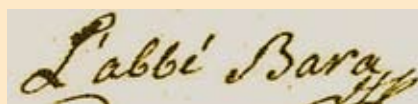
Geboren te Brussel, priester (1765), kanunnik, verbleef ten tijde van zijn inwijding tot vrijmetselaar in het kasteel van Boelare. Hij woonde in 1783 te Gent aan de Roskamstraat en overleed er op 26 oktober 1783.

Hij studeerde aan de Leuvense universiteit en werd er ingeschreven in het academiejaar 1733-1734.

Bara verbleef in 1769 als kapelaan en leraar in het gezin van *Pierre Philippe de Cassina*, baron van Boelare en zijn echtgenote Marie

Louise de Plotho in het kasteel te Boelare. Al dan niet door hem geïntroduceerd werden ook zijn twee pupillen *Louis Benoît de Cassina* in 1767 en *Charles François de Cassina* in 1773 lid van de Aalsterse loge.

Abbé Bara was meer dan kapelaan, hij had ook volmacht gekregen van de graaf om zijn vermogen te beheren. Na het overlijden van de graaf kwam het tot een hevige botsing en tot een proces, toen de erfgenamen tot de vaststelling kwamen dat de rekeningen niet met de nodige zorg werden bijgehouden.

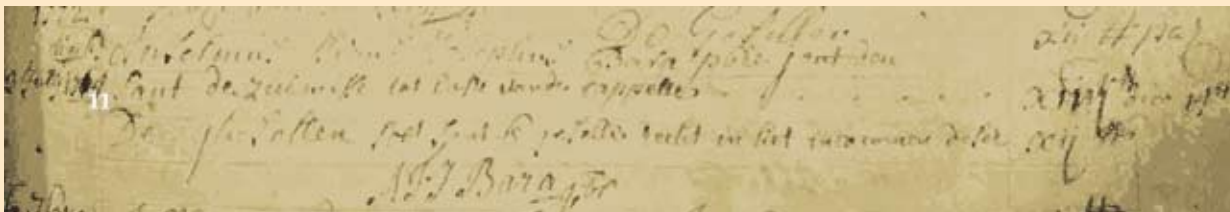

Handtekening van Anselmus Bara onder het tweede reglement van de loge te Aalst (1766)

In 1770-1777 was Anselme Bara als kanunnik verbonden aan de metropolitaanse Sint-Romboutskerk te Mechelen. In 1780 woonde hij opnieuw te Gent als kanunnik van het Sint-Baafskapittel. Hij behoorde tot de zes kanunniken op een totaal van 29 die benoemd werden door de keizer/keizerin.

Hij was lid van de vrijmetselaarsloge *La Discrète Impériale* te Aalst op 21 januari 1765 en hij behaalde er de graad van uitverkoren meester (*maître élu*). Hij nam deel aan 15 zittingen van de loge. Abbé Bara tekende samen met J. F. Van IJpersele en François De Wulf het schetsboek van de werkplaats te Aalst.

Anselmus Franciscus Bara werd ingeschreven in het *Boeck der Incomelinghen* op 13 juli 1764 (p. 033, A/21 nr. 11)

Inschrijving en handtekening van Anselmus Bara op 13 juli 1764 in het *Boeck der Incomelinghen van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen* op pagina 033 (A/21 nr. 11)

Broeder tweede opziener leidt de kandidaat naar de westervoort tussen de twee kolommen terwijl de logebroeders krachtig tot drie keer toe op hun schootsvel slaan. Na een ogenblik stilte geeft de Achtbare Meester het bevel: "Laat hem het licht zien, hij is reeds lang genoeg daarvan beroofd". Bij het verwijderen van de blinddoek trekken de broeders hun degen en richten die op het hart van de kandidaat. Waarop de Achtbare Meester een bedreiging uitspreekt: "Al deze degens die u ziet, zullen uw hart doorboren wanneer u de eed ontrouw wordt maar ze zullen u verdedigen wanneer u discreet blijft".

Na een klopslag van de Voorzittend

Meester worden de degens opgeborgen en leidt men de kandidaat met de drie passen van leerling tot voor de troon. Op dat ogenblik betitelt hij hem steeds nog als "mijnheer". De Achtbare Meester verklaart daarop: "De naam van 'mijnheer' is verbannen uit de loge en de naam van 'broeder' wordt u gegeven net als de gelijkheid met de anderen. Tussen ons wordt geen onderscheid toegestaan. De loge schenkt u een wit schootsvel en twee paar witte handschoenen. Het schootsvel laat u de zuiverheid van onze zeden zien en er zijn prins en koning geweest die hun wapens neerlegden om het schootsvel van vrijmetselaar aan te trekken. De mannenhandschoenen herinneren ons eraan dat u nooit mag meewerken

aan enige samenzwering tegen Vorst en Staat. De dameshandschoenen herinneren ons eraan dat hoewel vrouwen niet toegelaten zijn in ons midden, dit geen blijk van minachting is, integendeel, we bewijzen ze alle eer die we hen verschuldigd zijn".

Pas na deze toespraak treedt de kandidaat toe tot de broederschap. De Achtbare Meester neemt hem op als broeder leerling krachtens de macht die de loge hem gegeven heeft. Hij geeft de nieuwe broeder drie tikken op de linkerschouder, vertelt en verklaart hem de woorden, tekens en aanrakingen. Daarop stuurt hij de nieuwe broeder achtereenvolgens naar de opzieners, de officieren en

de leden van de loge om hem als broeder te laten erkennen. De pas ingewijde broeder mag zich gaan aankleden en neemt plaats op de noordzijde.

De inwijding van een profaan was een feestelijke zitting waarop ook broeders van andere loges werden uitgenodigd.

De tweede graad³

Vooraleer de eed werd afgelegd vroeg de Voorzittend Meester aan de kandidaat gezel of men hem enig bloed mocht trekken om het contract te tekenen. Een glas getint als bloed (*un verre teint de sang*) hield men onder de borst van de kandidaat terwijl de Voorzittend Meester de punt van de passer tegen de borst van deze drukte. Hij sloeg met de moker drie slagen op de kop van de passer terwijl hij zei: "*Kracht, Wijsheid en Schoonheid*". De eedformule handelde over "*dat men eerder het hart liet uitrukken dan ...*". De handslag van de graad was twee keer drie slagen (kort-kort-lang).

De hogere graden⁴

Te Aalst was het totaal aantal graden beperkt tot zes:

- Leerling
- Gezel
- Meester
- Uitverkoren meester (Maître Elu)
- Schots meester (Maître Ecossais)
- Soeverein Prins van het rozenkruis (Souverain Prince Rose Croix)

Hoewel er een betwisting bestond tussen de Provinciale Grootloge en de werkplaats te Aalst over de toekenning van de eerste hogere graad van uitverkoren meester (Maître Elu), werd die in de praktijk toch binnen de loge toegekend.

De meeste leden haalden probleem-

loos de graad van uitverkoren meester. Secretaris Ferdinand Lenaerts haalde de graad van Schot als hoogst verkregen graad. De twee rozenkruisers waren ofwel Achtbare Meester ofwel het geweest, namelijk Jacques van Langenhove en Jacques de Smet. Markies de Gages gebruikte na zijn aantreden als Provinciaal Grootmeester in 1770 de toekenning van de hogere graden (Schot en rozenkruiser) als een machtsinstrument om de leiders van de loges aan zich te binden. De Provinciale Grootloge was immers samengesteld uit telkens één vertegenwoordiger per loge. De graad van rozenkruiser, die zeer gegeerd was, werd toegekend in een kapittel van rozenkruisers van de Provinciale Grootloge. De drager van het juweel van rozenkruiser kon beroep doen op al de eerbewijzen die verbonden waren aan de hoogste graad:

- in alle loges waar hij aanwezig was droeg hij de titel Christelijk Ridder (Chevalier Chrétien)
- hij trad binnen en verliet de loge onder het stalen gewelf
- hij kon een loge in vergadering zonder toelating verlaten
- hij kon in zijn loge geen bevelen van iemand ontvangen tenzij van een rozenkruiser met meer anciënniteit
- hij nam in de loge het woord zon-

Het kraaglint van rozenkruiser van Jacques de Smet (Archief La Discrète Impériale nr. 230)

der het te vragen aan de opzieners

- hij mocht geen andere functie in de loge vervullen dan Achtbare Meester
- bij het betreden van een loge werd hij verwelkomd door de Achtbare Meester en naar de troon begeleid
- hij kon naar eigen welbevinden een loge doen vergaderen en gedekt blijven
- hij ontving een broeder zittend en liet de knielende broeder de drie punten op zijn handschoen kussen
- hij had het recht om zelf een profaan te aanvaarden en alle graden te geven aan broeders-vrijmetselaars

De broeders waren niet ongevoelig voor eerbewijzen. Zo maakten ze in hun onderlinge correspondentie veelvuldig gebruik van lovende en vleiende aansprekingen waarbij ze gebruik maakten van een eigen afkorting (·:)⁵.

Très sage, très sublime, très éclair, très vénérable, très parfait frère

De graad van rozenkruiser kostte aan de kandidaat 33 gouden Louis (Louis d'or aan 12 gulden 14,5 stuiver het stuk, in totaal alles omgerekend 71.387,25 euro) waarvan een deel geschonken werd aan de pastoor van de parochie waar de graad gegeven werd en een deel van het geld besteed werd aan liefdadigheid.

De maçonnieke contacten met loges in het buitenland⁶

Het verhaal van de stichting van een loge te Aalst kende vrij vlug een grote verspreiding in de maçonnieke wereld en dit via de handelsrelaties van de logebroeders. Contacten in bijvoorbeeld Reims en Rijsel, die op hun beurt zelf al hun plaatselijke lo-

3. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 117.

4. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 117.

5. CVC - Het dusteken (·:) is een teken bestaande uit drie stippen in een opwaarts gerichte driehoek geplaatst. Bij sommige besturingssystemen (zoals Windows en Apple) kan het teken worden ingevoegd met de toetsencombinatie ALT+8756. Binnen de vrijmetselarij wordt het teken vaak toegepast in plaats van een punt, bij veel gebruikte afkortingen. Zo zal men "Achtbare Meester" veelal geschreven zien als "A.:M.:". Het teken staat daarom ook wel bekend onder de benaming *maçonnieke punten* of *maçonnieke driepunt*. Ook andere esoterische groepen gebruiken het teken.

6. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 283.

JACOBUS (JACQUES) DE SMET

Advocaat bij de Raad van Vlaanderen, Hoogbaljuw van het Land en het Prinsdom van Gavere, lid van het Hoofdcollège van de Twee steden en het Land van Aalst, vrijmetselaar, inwoner van de stad Geraardsbergen en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen

Jacques de Smet werd geboren te Eke en aldaar gedoopt op 8 mei 1742 en overleed op 7 juli 1816. Hij was de zoon van Hubertus Antonius de Smet en van Maria Joanna Raepsaet. Hij huwde te Ninove op 19 april 1774 met **Martina Anna Josepha du Bois**, gedoopt te Geraardsbergen op 13 juli 1751 als dochter van heer Philipphus Livinus du Bois en van vrouwe Cornelia Thiebaut.

Zijn kinderen werden allen te Aalst gedoopt. In de doopakten werd Jacobus door de pastoor "*dominus, consultissimus dominus*" en zijn vrouw "*domicella, domina*" genoemd.

Sophia Antonia Cornelia, gedoopt op 17 februari 1775.

Josephus Joannes Alexander, gedoopt op 23 maart 1776.

Ludovicus Justinus Joannes, gedoopt op 6 april 1778.

Natalia Joanna Theresia, geboren 21 september en gedoopt 22 september 1780.

Dorothea Josepha, geboren 18 november en gedoopt 19 november 1783.

Eugenius, geboren 29 april en gedoopt 30 april 1787. Weledele heer Ignatius de Crombeen de Ter Beke trad bij de doop op als dooppeter voor de afwezige Eugenius de Smet.

Jacques de Smet studeerde aan de universiteit van Leuven en werd er als student ingeschreven op 19 januari 1761. Hij behaalde diploma's in burgerlijk en kerkelijk recht (J.U.L.) en werd advocaat bij de Raad van Vlaanderen.

Casimir, graaf van Egmont, benoemde hem op 7 februari 1769 tot hoogbaljuw van het Land en Prinsdom van Gavere. Uit hoofde van die functie was hij lid van het Hoofdcollège van de Twee Steden en

Handtekening van Jacques De Smet in 1787

het Land van Aalst. Het was een levenslange benoeming. Hij legde in handen van Bernard De Potter, hoogbaljuw van het Land van Zottegem, de eed af. Op 14 februari 1769 trad hij in functie.

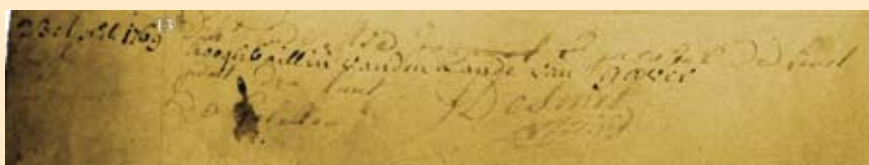
Als hoogballjuw van het Land van Gavere moest Jacques de Smet in zijn rechtsgebied, het Land van Gavere, wonen. In 1775 stuurde hij een verzoekschrift aan de Vorst om dispensatie te krijgen van deze woonstverplichting en om tegelijkertijd verder te kunnen genieten van een hogere vergoeding. De afgevaardigden van het Land van Aalst die buiten Aalst woonden kregen een hogere dagvergoeding voor hun werk. Het werk in het Hoofdcollège te Aalst vereiste immers, volgens zijn verzoekschrift, dat hij acht maanden per jaar te Aalst verbleef. In het Land van Gavere had hij een luitenant-baljuw die er de dienst deed. Op 3 februari 1775 ontsloeg de Vorst hem van de verplichting om in het Land van Gavere te wonen en mocht hij zich metterwoonst te Aalst vestigen. Volgens de informatie van HVI uit het

schetsboek woonden de echtgenoten Jacques de Smet - Martina Anna du Bois in de realiteit echter samen te Geraardsbergen.

Hij was een aanhanger van Hendrik van der Noot en de Statisten en was één van de leiders van de opstand tegen keizer Jozef II. Hij kreeg ook volmacht om namens Vlaanderen te zetelen in de Commissie van de Staten-Generaal. Jacques de Smet speelde een belangrijke rol tijdens de Brabantse Omwenteling en werd in 1790 lid van het Soeverein Congres van de Verenigde Belgische Staten. Op 11 januari 1790 tekende hij samen met Maximilien Pyl du Fayt namens de Staten van Vlaanderen het verdrag van de Verenigde Belgische Staten "*Traité d'union et d'établissement du congrès souverain des Etats Belghiques unis*". Samen met staatssecretaris kanunnik Jean Simon van Eupen en graaf Charles Ignace de Thienne de Lomboise vertegenwoordigde hij het Soeverein Congres op een belangrijke vergadering ten huize van Antoine Cornet de Grez te Douai op 31 mei 1790. Het doel van deze vergadering (waaraan de te Rijssel bedlegerige Jan Frans Vonck niet deelnam) was een verzoening te verwezenlijken tussen de Statisten (aanhangers van Van der Noot, die het Soeverein Congres controleerden) en de Vonckisten die zich te Rijssel hadden teruggetrokken. Hij was een neef van Jan Jozef Raepsaet (1750-1832), de griffier en effectieve leider van het hoofdcollège van de kasselrij Oudenaarde, tevens één van de belangrijkste voormannen van de Patriotten in Vlaanderen. Jan Jozef Raepsaet werd de voornaamste woordvoerder van de conservatieve opinie in Oudenaarde. Hij streed tegen de hervormingen van keizer Jozef II.

Hij werd ingewijd in de vrijmetselaarsloge *La Discrète Impériale* op 19 februari 1769, bereikte als vrijmetselaar de hoogste graad van rozenkruiser op 31 januari 1771 en was van 31 juli 1771 tot 1786 Voorzittend Achtbare Meester. Tussen 1771 en 1779 nam hij deel aan 20 zittingen van de loge. In de Provinciale Grootloge kreeg hij belangrijke functies zoals Eerste Grootopziener, Grootzwaarddrager, Inspecteur van de loges te Mechelen en Brussel, Grootceremoniemeester, Inspecteur-generaal van de loges in Brabant en Grootzegelbewaarder.

Op 23 april 1769 trad hij toe tot de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen (p. 104, J/34 nr. 13).

Inschrijving en handtekening van Jacobus de Smet op 23 april 1769 in het Boeck der Incomelinghen van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen op pagina 104 (J/34 nr. 13)

gecontacten en dochterloges kenbaar maakten, leidde ertoe dat er een uitgebreid netwerk ontstond over heel wat steden in Frankrijk en het gebied rond de Middellandse Zee.

Het verhaal van Reims is misschien een voorbeeld van hoe snel het nieuws zich verspreidde.

Broeder De Potter (Joannes Franciscus) was door hun stad Reims gereisd en had daar enkele broeders van de loge *La Triple Union* gesproken. Dat was de reden waarom op 3 december 1764, amper iets meer dan twee maanden na de stichting van de loge te Aalst, de Achtbare Meester van de loge *La Triple Union* een brief schreef naar de logeleden "à la tres respectable loge de Saint Jean de la Discrete Impériale à Alost".

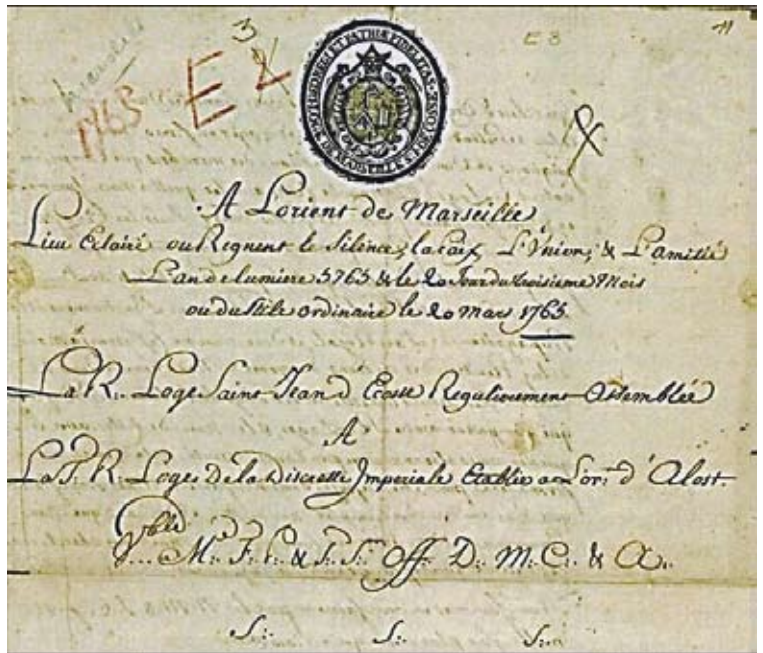
Het vertrouwen was zo groot dat hij bij de brief de ledenlijst van Reims toevoegde en een lijst van andere loges waarmee ze een briefwisseling voerden.

Hetzelfde gebeurde met Marseille waar de Sint-Jansloge op 20 maart 1765 een brief schreef naar de loge te Aalst om vriendschapsbanden met hun werkplaats aan te knopen. Ze voegden er eveneens naamlijsten van hun leden aan toe en een indrukwekkende lijst van loges waarmee ze correspondeerden, waaronder Aix, Annecy en Savoie, Beaucaire, Bordeaux, Cabannes en Foix, Cap Santo Domingo, Carcassonne, Chambéry, Gent, Rijsel, Limoges, Lyon, Malta, Metz, Montpellier, Moissac, Nancy, Nîmes, Palermo, Perpignan, Pézenas, Pignerol, Reims, Rouen, fort Saint-Pierre te Martinique, Sedan, Sète, Straatsburg, Toulon, Toulouse, Uzès en zelfs Constantinopel. Ze voegden er meteen de naam van de loges en het correspondentieadres aan toe. Ze stelden met andere woorden het hele netwerk open voor hun Aalsterse broeders.

De Provinciale Grootloge onder markies de Gages⁷

Op 26 maart 1770 werd de markies

Briefhoofding van de Sint-Jansloge te Marseille 1765 (Archief La Discrete Impériale nr. 224)

de Gages (François Bonaventure Joseph Dumont), toen Achtbare Meester van *La Vraye et Parfaite Harmonie* te Bergen op voordracht van de Londense Grootloge benoemd tot hoofd van alle reguliere loges in de Oostenrijkse Nederlanden. Dit hield de volgende taken in:

- vrijmetselaars aanvaarden
- loges erkennen en regels uitvaardigen voor hun werking
- toezicht uitoefenen op de naleving van de reglementen en bestaande constituties
- jaarlijks schriftelijk verslag uitbrengen over de handelingen, de activiteiten van loges en de nieuwe loges met hun leden
- voor iedere nieuwe loge die gesticht werd moest omgerekend 6.783 € worden overgemaakt aan Londen.

Een kopie van de benoemingsbrief van de Gages werd door Londen op 3 april 1770 naar de loge te Aalst gestuurd.

De Provinciale Grootloge was samengesteld uit grootofficieren en uit leden van de verschillende loges:

- Provinciaal Grootmeester (Markies de Gages) (G.M.P.)
- Adjunct-Grootmeester (D.G.M.)
- Eerste Grootopziener

- Tweede Grootopziener
- Grootredenaar (G.O., Grand Orateur)
- Grootceremoniemeester (G.M.D.C., Grand Maître Des Cérémonies)
- Grootwaarddrager (G.P.G., Grand Porte Glaive)

- Grootsecretaris

Zij bezaten alle macht en autoriteit over de loges in het land. Bij de stichting waren er 5 aangesloten loges:

- *La Discrete Impériale* te Aalst (met het nr. 1 als oudste)
- *La Parfaite Egalité* te Brugge
- *Les Frères Réunis* te Doornik
- *La Constante Union* te Gent
- *La Vraye et Parfaite Harmonie* te Bergen

Voor de Aalsterse werkplaats werd Jacques de Smet aangeduid als vertegenwoordiger. Hij bekleedde er de functie van Eerste Grootopziener.

De jaarlijkse vergadering van de Provinciale Grootloge had afwisselend plaats in de stad en de werkplaats van elke loge. Voor Aalst was dat in 1772.

De vergadering van de Provinciale Grootloge te Aalst in 1772⁸

Op de vooravond van 30 mei 1772 kwam het gezelschap van markies

7. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 134.

8. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 134.

**JONKHEER JOANNES BAPTISTA
LEFEBURE**

Voorschepen en burgemeester van Geraardsbergen, daarna burge- meester van Aalst, vrijmetselaar en lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen

Jonkheer Joannes Baptista Lefebure werd gedoopt te Ninove op 28 september 1752 als zoon van Albertus Josephus en van Joanna Constantia Van der Haeghen. Hij huwde te Aalst op 7 mei 1780 met vrouwe Isabella Jacoba Laurentia Lenaert, dochter van Nicolaus Ferdinand. De abt van de Ninoofse Sint-Cornelis- en Sint-Cyprianusabdij was getuige bij hun huwelijk. De pastoor van Aalst schreef bij de doop "*consultissimus ac praenobilis dominus*" of "*geleerde en weledele heer*".

Het paar zette volgende kinderen op de wereld. Ze werden allen gedoopt te Aalst:

- Ferdinandus Ludovicus Josephus Antonius, geboren en gedoopt op 15 maart 1781.
- Albertus Maria Gislenus Lefebure geboren en gedoopt op 8 december 1782. Hij was lid van het Nationaal Congres in 1830.
- Jacobus Josephus Gislenus, geboren en gedoopt op 25 oktober 1784.

Hij werd later schepen te Antwerpen.

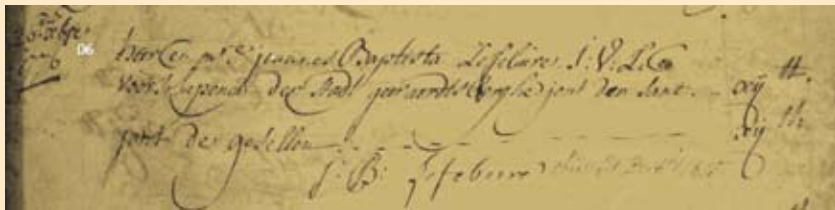
- Ignatius Gislenus Maria, geboren en gedoopt op 22 mei 1786.
- Carolus Joannes Franciscus, gedoopt op 31 januari 1788. Heer Carolus De Witte, baljuw van Oordegem was peter.
- Henricus Victor Constans, geboren op 30 juli en gedoopt op 31 juli 1790. Zijn dooppeter was Henricus Carolus Van Der Noot.
- Isabella Joanna Maria Gislena, geboren en gedoopt op 9 maart 1792.
- Alexander Franciscus Gislenus, geboren en gedoopt op 19 december 1793.
- Maria Ferinanda Gislena, geboren en gedoopt op 10 april 1796.
- Victor Nicolas Ghislain, geboren op 6 december 1799.

Hij studeerde rechten te Leuven en liet er zich inschrijven als edele op 12 januari 1771. Hij studeerde af als licentiaat in beide rechten (burgerlijk en kerkelijk recht).

Joannes Baptista was voorschepen en burgemeester van Geraards-

Handtekening van Joannes Baptista Lefebure onder zijn huwelijksakte

Inschrijving en handtekening van Joannes Baptista Lefebure op 26 september 1767 in het Boeck der Incomelinghen van de Kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen op pagina 105 (J/35 nr.06)

bergen, daarna burgemeester van Aalst. Op 13 juli 1777 en 1779 werd hij benoemd tot voorschepen van Geraardsbergen. De burgemeester van Geraardsbergen, Jan Baptiste Crombeen koos in 1780 voor het ambt van hoogbaljuw van het Land van Boelare. Daardoor kwam de functie van burgemeester vrij en Jan Baptiste Lefebure nam de vrijgekomen plaats in. Hij bleef burgemeester tot juni 1786.

Op 28 december 1789 vernieuwden commissarissen van de Staten van Vlaanderen het schepencollege van de stad Aalst. Ze benoemden Joannes Baptista Lefebure tot burgemeester van Aalst. Bij besluit van de landvoogden Maria-Christina en Albert van Saksen van 19 maart 1792 verloor hij het burgemeesterschap en werd George Jan Pauwelaert benoemd. Op 29 mei 1793 werd hij door de Vorst opnieuw benoemd tot burgemeester van Aalst.

Joannes Baptista Lefebure, trad toe tot de vrijmetselaarsloge op 23 november 1779. Hij was op dat ogenblik 27 jaar, rooms-katholiek, en eerste schepen van Geraardsbergen en dus lid van het Hoofdcollege van het Land van Aalst. In dit unieke geval was de echtgenote eerder vrijmetselaar dan de man. In 1783 was hij meester-vrijmetselaar en bekleedde de functie van penningmeester.

Op 26 december 1776 werd hij lid van de kruisboogschuttersgilde van Sint-Joris te Geraardsbergen (*Boeck der Incomelinghen*, p. 102, J/35 nr. 06).

de Gages en verscheidene andere deelnemers aan te Aalst en tafelden er 's avonds gezamenlijk met 24 deelnemers.

Op zondags 31 mei 1772 gingen de broeders om 11.30 uur naar de mis waarna ze met 34 broeders 's middags aan tafel zaten. Om drie uur in de namiddag opende de vergadering van de erkende loges van de Oostenrijkse Nederlanden onder leiding

van de Provinciale Grootmeester de Gages in het logelokaal te Aalst met de volgende deelnemers:

De leden van de Provinciale Grootloge:

- Markies de Gages, provinciaal grootmeester, rozenkruiser
- De adjunct-grootmeester was afwezig
- De Smet, eerste grootopziener, Achtbare Meester van Aalst, rozenkruiser

- Rosendael, tweede grootopziener, Achtbare Meester van Brugge, rozenkruiser

- D'haene, grootzwaarddrager, Achtbare Meester van Gent, rozenkruiser

- Graaf De Rijckel, grootredenaar, afgevaardigde van Doornik, rozenkruiser

- Pollart d'erime, fiscaal, afgevaardigde van Bergen, rozenkruiser

- De L'obbel, grootsecretaris, rozen-

kruiser

De leden van La Discrète Impériale te Aalst:

- De Smet, Achtbare Meester, rozenkruiser (wordt hier een tweede keer vermeld)
- Van Langenhove, ex-Achtbare Meester, rozenkruiser
- Pyl de Bracle, eerste opziener
- Meert, tweede opziener
- Wouters de Dalme, redenaar
- Crombeen de Terbeke
- Warnot, ceremoniemeester
- Lenaert, secretaris
- D'aveine, terrible
- Thinpont, maître élu
- Bara, maître élu
- Snoy, maître élu
- Thijsbaert, maître élu
- De Smet, gezel
- Vaerenberg, gezel

Afwezige broeders: Backer, vansanten, Clippel, ridder de Neuforge
De leden van La Constante Union te Gent:

- D'haene de Stuyffenberg, Achtbare Meester, rozenkruiser (tweede keer vernoemd)
- Mechelinck, ex-Achtbare Meester, rozenkruiser
- De Grave (Jean), eerste opziener, rozenkruiser
- De Meulenaere, secretaris, rozenkruiser
- De Witte

De leden van La Parfaite Harmonie te Bergen:

- Begin
- ... (geen naam vermeld)

De leden van de loge te Brugge:

- Stappens, eerste opziener, rozenkruiser
- De Roncquieres
- Melgaert
- ... (geen naam ingevuld, mogelijks Rozendael)

De leden van Les Frères Réunis te Doornik:

- De Rijckel, rozenkruiser (tweede keer vernoemd)

De broeders bezoekers:

Lens, Van volden, De Wulf

De dagorde van de vergadering:

De benoeming van grootofficieren

De erkenning van de Brusselse loges

La Parfaite Amitié en L'Heureuse

Portret van François Bonaventure Joseph Dumont, markies de Gages (Bron Wikipedia)

Rencontre

- De conventie tussen de Nationale Loge van Frankrijk en de Provinciale Grootloge
  - Een overeenkomst met de Koninklijke Loge van Zweden
- Daarna werd het avondmaal geserveerd voor 44 broeders.

Op 1 juni bleef markies de Gages nog ter plaatse. In de namiddag werd overgegaan tot de meesterverheffing van broeder Vaerenberg en 's avonds werd de adoptieloge "la loge de maçonnes adoptés" (de adoptieloge 'L'Impériale Thérésienne') geopend en de eerste vrouwelijke profanen ingewijd. De ochtend van 2 juni 1772, na het ontbijt, vertrokken de markies de Gages en zijn gevolg terug naar huis.

De handtekening van markies de Gages als GMP "Grand Maître Provincial" onder de brief van 12 februari 1771. De Gages gebruikte in zijn handtekening het symbool van de passer, met name de maçonnieke driepunt

De aansluiting van nieuwe loges bij de Provinciale Grootloge⁹

Nieuwe loges konden slechts officieel aansluiten bij de Provinciale Grootloge tijdens de jaarlijkse vergadering. Ze kregen eerst een *voorlopige erkenning* van de Provinciale Grootmeester de Gages en zijn officieren.

Iedere vraag tot aansluiting bij de Provinciale Grootloge leidde tot een onderzoek. Jacques De Smet werd door de Gages benoemd tot *provinciaal inspecteur* van de loges die wilden aansluiten bij de Grootloge. Hij moest een rapport opmaken over het gedrag van de logeleden in het verleden en het heden en hun maatschappelijke status. Zo werden tussen 1772 en 1786 tal van nieuwe loges aangesloten:

La Bienfaisance, oosten Gent (nr. 11) in 1776

La Parfaite Union, oosten Bergen (nr. 12) in 1776

La Parfait Union, oosten Luxemburg (nr. 13) in 1776

La Bonne Amitié, oosten Namen (nr. 14) in 1777

de militaire loge *La Sincère Amitié* in het regiment van Kaunitz (nr. 15) in 1778

de militaire loge *L'Union Indissoluble* van het regiment graaf de Murray, oosten Namen (nr. 13) in 1783

Les Vrais Amis de L'Union, oosten Brussel (nr. 14) in 1783

La Constance, oosten Marche-en-Famenne in 1783

La Felicité Bienfaisante, oosten Gent in 1784

La Constance de L'Union, oosten Brussel in 1784

La Parfaite Union, tweede loge te Antwerpen in 1784

Les Trois Niveaux, Oostende in 1784

Les Frères Zélés, oosten Gent 1785

L'Union Fraternelle, Brussel in 1786 (voorlopige erkenning)

Wordt vervolgd.

Christ VAN CAUWENBERGE (CVC)
vancauwenbergechrist@gmail.com

9. H. VAN ISTERDAEL, o.c., p. 147.